

Нак М. М.

ORCID 0000-0003-3775-8141

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри математики та економіки
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: marisha.net@i.ua

Філон Л. Г.

ORCID 0000-0002-0296-4917

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри математики та економіки,
завідувач кафедри математики та економіки
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: lidiafilon@ukr.net

Богдан С. В.

ORCID 0000-0002-0253-3420

Вчитель інформатики, Ліцей №15 м. Чернігова
(Чернігів, Україна) E-mail: serhii.bohdan@gmail.com

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА КАФЕДР МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

У статті розглянуті питання науково-педагогічної спадщини викладачів математичних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка в контексті історичного розвитку кафедр математичного спрямування.

Мета роботи полягає у висвітленні основних етапів становлення математичних кафедр Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, аналізі наукових здобутків їх викладачів у другій половині 20-го – на початку 21-го століття.

Методологія. Вивчення, аналіз архівних документів, наукових публікацій, систематизація та узагальнення науково-педагогічного досвіду за темою дослідження

Наукова новизна полягає у дослідженні етапів розбудови кафедр математичних дисциплін, виокремленні пріоритетних напрямків їх науково-педагогічної діяльності. Побудовано хронологічну таблицю еволюції кафедр за весь період історії університету.

Проаналізовано науково-педагогічний доробок керівників кафедр та викладачів, його значення для сучасної вищої педагогічної освіти.

Приділено увагу історії становлення наукової математичної школи та дослідженню науково-педагогічних здобутків її фундаторів та їх послідовників.

Висновки. На основі аналізу архівних документів встановлено, що у другій половині двадцятого століття кафедри математичних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка були осередком розбудови математичної освіти в Україні, мали значний вплив на становлення наукової математичної думки. Історико-методичні дослідження творчого доробку науковців-новаторів мають важливе значення як у контексті узагальнення та популяризації досягнень математичної та методичної науки, так і стимулювання сучасних науковців, педагогів, студентів до участі у науково-методичних розвідках, що стосуються актуальних питань розбудови системи національної освіти.

Ключові слова: науково-педагогічна спадщина, кафедри математичних дисциплін, наукова математична школа.

Постановка проблеми. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка – один із найстаріших та найвідоміших українських закладів вищої освіти. Він бере початок від Чернігівського учительського інституту – середнього педагогічного навчального закладу, який було засновано у 1916 році.

Невід’ємною частиною історії університету є розбудова фізико-математичного факультету, який фактично є ровесником університету. Впродовж своєї історії він пройшов тернистий шлях значних реформувань вищої педагогічної освіти, зазнавав багатьох реорганізацій, нині функціонує як фізико-математичне відділення у складі природничо-математичного факультету та здійснює підготовку кваліфікованих фахівців у галузі фізико-математичної та педагогічної освіти. Його науково-педагогічний доробок заслуговує належної уваги.

Важливе значення у формуванні особистості майбутнього вчителя математики має вивчення та узагальнення науково-педагогічної спадщини викладачів математичних дисциплін, які працювали на кафедрах математичного спрямування і займалися безпосередньо підготовкою педагогічних кадрів, методичною та науковою діяльністю, на високому рівні вирішували актуальні проблеми підготовки висококваліфікованих компетентних вчителів.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження наукової та педагогічної спадщини та її переосмислення в усі часи було предметом обговорення та дискусій науковців.

Історію Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка від його створення і донині висвітлено у багатьох наукових дослідженнях. Найбільш повно вона відображена у монографії [10].

Питання розвитку фізико-математичного факультету у першій половині 20-го століття відображені у статті [15]. Невід’ємною складовою його історії є професорсько-викладацький колектив. Науково-педагогічна спадщина окремих викладачів представлена у роботі [12]. Проте потребує ґрунтовного дослідження та аналізу окреслене питання в контексті становлення та розбудови кафедр математичних дисциплін впродовж всього періоду функціонування фізико-математичного факультету.

Мета статті полягає у висвітленні основних етапів становлення математичних кафедр Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, аналізі наукових здобутків їх викладачів у другій половині 20-го – на початку 21-го століття.

Методологія. Вивчення, аналіз архівних документів, наукових публікацій, систематизація та узагальнення науково-педагогічного досвіду за темою дослідження.

Наукова новизна полягає у дослідженні етапів розбудови кафедр математичних дисциплін, виокремленні пріоритетних напрямків їх науково-педагогічної діяльності. Побудовано хронологічну таблицю еволюції кафедр за весь період історії університету.

Проаналізовано науково-педагогічний доробок керівників кафедр та викладачів, його значення для сучасної вищої педагогічної освіти. Приділено увагу історії становлення наукової математичної школи та дослідженню науково-педагогічних здобутків її фундаторів.

Виклад основного матеріалу. Еволюція розвитку математичних кафедр нерозривно пов’язана з історією інституту (університету). З часу створення інституту кафедр не було. Від початку 1924-1925 навчального року організаційні функції виконували соціально-економічна, педагогічна, виробнича циклові (предметні) комісії, а з 1925 року почала працювати ще й методична комісія. Вони об’єднували викладачів споріднених дисциплін, зокрема математики і фізики – виробнича комісія [11].

На зміну цикловим комісіям у 1929 році були створені кафедри. І першою, до складу якої увійшли викладачі математики, була кафедра техніко-математичних дисциплін, яка на початку 30-х рр. була реорганізована, натомість створені кафедра математики та кафедра фізики. З 1931 р. до серпня 1941 р. кафедрі математики очолював І. О. Карханін [1].

У період Другої світової війни фізико-математичний факультет разом зі своїми кафедрами не працював. Його було відроджено у 1946 році. Цього року започаткувала свою діяльність кафедра фізики і математики під керівництвом С. А. Хатюкова. Саме з неї розпочинається післявоєнна розбудова математичних кафедр фізико-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

У 1949 році кафедра фізики і математики була розділена на дві кафедри: кафедру фізики і кафедру математики. Завідувачем кафедри математики призначено В. С. Кролевця [2].

З 11 січня 1954 р. по 12 січня 1982 р. Чернігівський державний педагогічний інститут (тогочасна назва НУЧК імені Т. Г. Шевченка) очолює Віктор Миколайович Костарчук (22.08.1918 – 19.07.2001), кандидат фізико-математичних наук (1954), професор (1972), а з січня 1982 року до 31 серпня 2000 року – професор кафедри математичного аналізу ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка. У 1954 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Дослідження деяких ітераційних процесів», у якій проаналізовані наближені методи розв’язування лінійних рівнянь у скінченновимірному евклідовому і гільбертовому просторах. У дисертації розроблено новий метод розв’язування лінійних рівнянь – метод нормальних хорд. Вагомим внеском професора В. М. Костарчука у розвиток математичної науки стали його підручники і навчальні посібники. Він був автором багатьох наукових праць, серед яких слід виділити «Курс вищої алгебри»

(співав. Б.І. Хацет), (1960, 1964, 1969), «Алгебра і теорія чисел» (співав.: С. Т. Завало, Б. І. Хацет), (Ч. 1, 1977; Ч. 2, 1980), «Про можливе і неможливе в геометрії циркуля і лінійки» (співав. Б. І. Хацет), (1962); «Математика» (співав. : В. Н. Боровик, Л. М. Вивальнюк, Ю. В. Костарчук, З. Г. Шефтель), (1980). Наукова діяльність В. М. Костарчука здобула міжнародне визнання.

60-ті роки 20-го століття характеризуються значним зростанням фізико-математичного факультету, який стає вже одним із найбільших в інституті. Він займався підготовкою учителів математики, фізики, електротехніки, загально-технічних дисциплін. На факультеті працювало понад десять лабораторій, обладнаних сучасним на той період устаткуванням, наукова лабораторія по дослідженню властивостей напівпровідників, лабораторії підвищеного фізичного практикуму, навчальні майстерні, кабінети математики, фізики, креслення, обчислювальної техніки. До складу факультету входили чотири кафедри, серед них дві – математичного спрямування: кафедра математики та створена у 1960 році кафедра елементарної математики та методики математики [3]. Навчальні дисципліни, керівництво педагогічною практикою між цими кафедрами були розподілені таким чином:

кафедра математики: математичний аналіз; вища алгебра; аналітична геометрія; диференціальна геометрія; спецсеминар з математики; методи математичної фізики; алгоритми і обчислювальні машини; теорія арифметики і теорія чисел; теорія функцій комплексної і дійсної змінної; курсові роботи з математики; підпрактика з відривом від виробництва;

кафедра елементарної математики і методики математики: елементарна математика; історія математики; методика математики; математичний практикум; спецсеминар з математики; рисна геометрія і креслення; основи геометрії; проєктивна геометрія; спецкурс з математики; підпрактика без відриву від навчання; курсові роботи з методики математики; державні екзамени з елементарної математики і методики математики.

Завідувачем кафедри математики у 1960 році став Л. М. Вивальнюк [3]. Кафедру елементарної математики і методики математики у 1964 році очолив В. А. Фалько і керував її роботою до 1970 року.

У 1969 році фізико-математичний факультет розділено на два факультети: математичний і фізичний [4], які працювали окремо до 1982 року, коли їх знову було реорганізовано, а саме у фізико-математичний та факультет підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін [5]. У цей час на факультеті працювали три математичні кафедри, за якими були закріплені такі дисципліни:

кафедра математики (завідувач Л. М. Вивальнюк): алгебра і теорія чисел, вища алгебра, теорія чисел, основи арифметики, курс математики на факультеті педагогіки і методики початкового навчання, обчислювальна математика і програмування, алгоритми і математичні машини, наукові основи шкільного курсу математики, математична логіка, історія математики, спецкурси і спецсеминари за вибором, математика на підготовчому відділенні;

кафедра елементарної математики і методики викладання математики (очолював у 1970-1973 роках В. М. Петров), на базі якої у 1974 році створена кафедра геометрії і методики викладання математики (завідувач з 1973 року В. Н. Боровик): геометрія, аналітична геометрія, методика математики, елементарна математика, практикум з розв'язування задач, спецкурси і спецсеминари за вибором;

кафедра математичного аналізу, створена додатково у 1972 р. (завідувач Я. А. Ройтберг): математичний аналіз, теорія функцій, додаткові розділи аналізу, теорія ймовірностей, спецкурси і спецсеминари за вибором [6].

У 80-х роках фізико-математичний факультет готував учителів математики, математики і фізики, фізики і астрономії. У 1983 році на факультеті створена нова кафедра – методики викладання фізики і математики (завідувач В. Ф. Савченко). У 1984 році її було перейменовано у кафедру педагогіки, психології та методики викладання фізики і математики, також у цьому році перейменовано кафедру геометрії і методики викладання математики у кафедру геометрії. Кафедру математики у 1988 році очолив М. М. Мурач [7].

Наступні зміни в назві кафедр відбулися у 1990 році. Кафедру математики перейменовано в кафедру математики й інформатики (завідувач М. М. Мурач) [8]. Назви інших кафедр залишились незмінними: кафедра геометрії (завідувач Л. М. Кобко), кафедра математичного аналізу (завідувач Я. А. Ройтберг), кафедра педагогіки, психології та методики викладання фізики і математики (завідувач В. Ф. Савченко).

У 1998 році кафедру математики й інформатики реорганізовано в кафедру інформатики і обчислювальної техніки (завідувач М. В. Мошель). Кафедру геометрії перейменовано в кафедру алгебри і геометрії (завідувач Л. М. Кобко). Кафедру педагогіки, психології та методики викладання фізики і математики реорганізовано у дві: кафедру педагогіки, психології та методики викладання математики (завідувач І. В. Зайченко) і кафедру педагогіки, психології та методики викладання фізики (завідувач В. Ф. Савченко) [витяг з наказу № 47 від 23.06.98 р. по Чернігівському педуніверситету].

Однією з провідних кафедр у сфері здійснення наукових досліджень інституту-університету була кафедра математичного аналізу, яка функціонувала з 1972 року по 2008 рік. Досвідчені викладачі на високому науково-методичному рівні здійснювали проведення навчальних занять, успішно керували науковою роботою студентів та аспірантів.

На кафедрі працювали студентські наукові гуртки та наукові семінари з функціонального аналізу, диференціальних рівнянь з частинними похідними та методів підсумовування числових рядів. Їх керівниками в різні історичні періоди були Я. А. Ройтберг, З. Г. Шефтель, І. П. Коваленко, М. Ф. Бурляй, О. І. Соколенко та інші. Гуртки відвідували в основному студенти молодших курсів (першого та другого), а студенти старших курсів (третього та четвертого) – наукові семінари. У наукових семінарах брали участь також аспіранти різних вищих навчальних закладів України, на яких обговорювали з досвідченими викладачами результати своєї роботи. На семінарах регулярно виступали викладачі Я. А. Ройтберг, З. Г. Шефтель, І. П. Коваленко та інші.

Викладачі кафедри математичного аналізу проводили значну роботу з реферування наукових математичних праць у реферативних журналах. Зокрема, Я. А. Ройтберг та З. Г. Шефтель були референтами математичних журналів Сполучених Штатів Америки та Німеччини.

Чільне місце в роботі викладачів кафедри займало написання підручників і посібників для середньої та вищої школи, якими користуються студенти та викладачі й дотепер. Серед них: «Функціональний аналіз» (З. Г. Шефтель, Ю. М. Березанський, Г. Ф. Ус), «Теорія ймовірностей» (З. Г. Шефтель) та інші. Значну увагу викладачі кафедри математичного аналізу разом з викладачами інших кафедр факультету (З. Г. Шефтель, Л. М. Вивальнюк, Е. В. Рафаловський, В. Н. Боровик, М. М. Мурач, О. І. Соколенко та інші) приділяли підготовці посібників для факультативних занять з математики у середній школі, проводили активну навчально-методичну роботу з популяризації математичних знань серед учнівської молоді.

На основі аналізу звітів кафедри про науково-дослідну роботу за окреслений період можна виділити декілька напрямів наукових досліджень.

Першим напрямом наукової роботи кафедри було дослідження крайових задач для диференціальних рівнянь з частинними похідними у просторах узагальнених функцій (Я. А. Ройтберг, З. Г. Шефтель та інші). Із 1990 року на кафедрі розроблялась фундаментальна науково-дослідна робота «Теорія розв'язності еліптичних і гіперболічних задач в повній шкалі типу Соболевських і її застосування», яка була частиною Програми розвитку в Україні фундаментальних і прикладних досліджень в галузі математики. Керівником НДР був завідувач кафедри математичного аналізу професор Я. А. Ройтберг. У результаті наукових досліджень була побудована теорія розв'язності загальних еліптичних крайових задач у повних шкалах функціональних просторів. Ці шкали було введено і досліджено Я. А. Ройтбергом на базі просторів Соболева. Серед основних здобутків цієї теорії є теореми про характер розв'язності еліптичних крайових задач у вказаних просторах, породжені цими задачами повні набори ізоморфізмів, теореми про локальну регулярність узагальнених за Ройтбергом розв'язків цих задач.

Одержані результати було застосовано до дослідження властивостей функцій Гріна еліптичних крайових задач, задач зі степеневими особливостями в правих частинах, широких класів вироджених еліптичних крайових задач, еліптичних задач з нелокальними крайовими умовами, задач типу трансмісії, задач керування.

Введені Я. А. Ройтбергом простори та методика їх застосування знайшли продовження у наукових дослідженнях відомих математиків, зокрема З. Г. Шефтеля, Ю. М. Березанського, С. Д. Ейдельмана, Н. М. Житарашу.

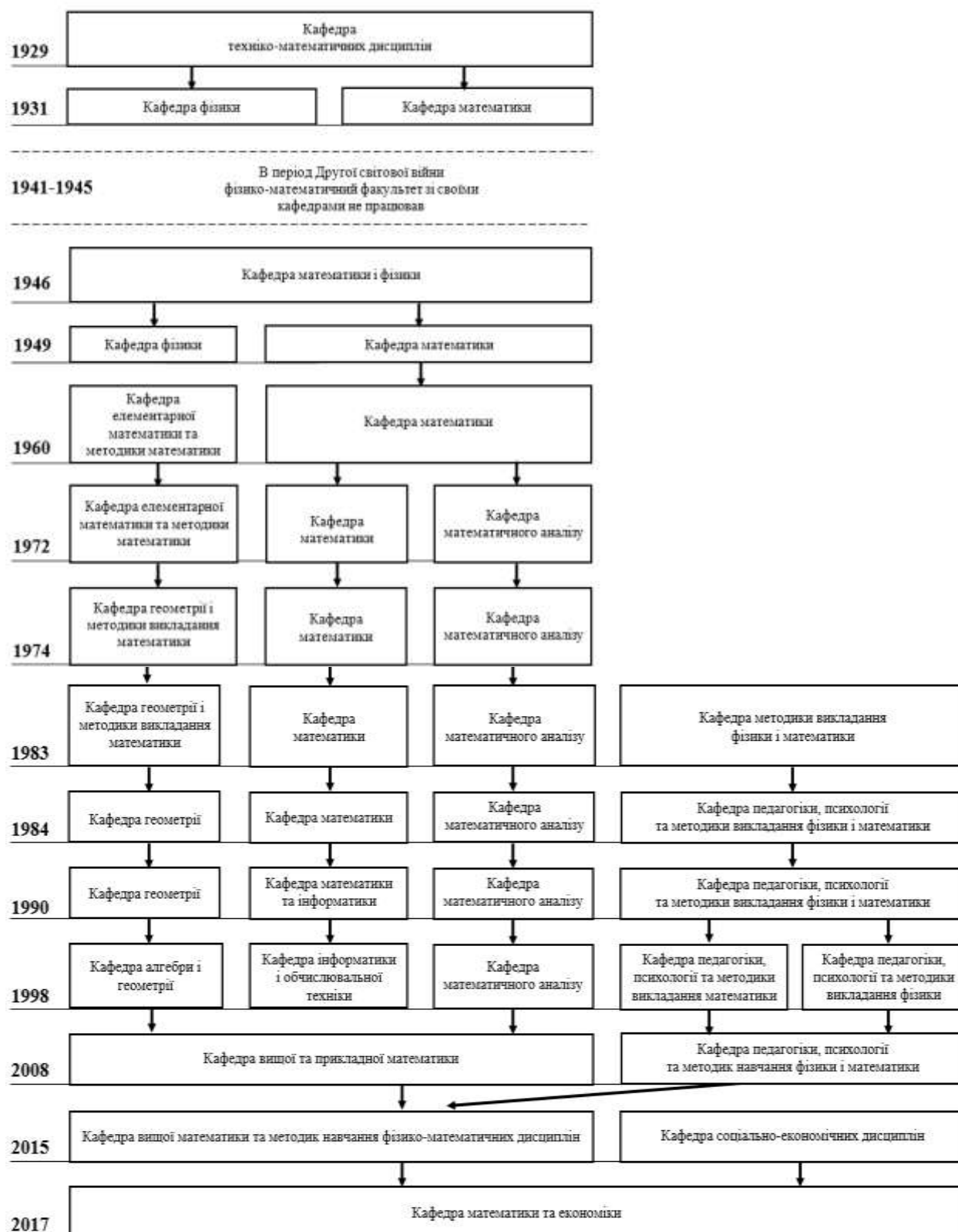
Сучасна математична термінологія містить такі поняття, як теореми Ройтберга про повний набір ізоморфізмів, модифікована за Ройтбергом Соболевська шкала, простори Ройтберга, узагальнений за Ройтбергом розв'язок еліптичної крайової задачі [12].

Другий напрям наукових досліджень – методи розрахунку сум розбіжних рядів (М. Ф. Бурляй, О. І. Соколенко). Було досліджено методи Бореля, Абеля, Рісса підсумовування подвійних числових рядів, встановлено ряд теорем тауберогового типу, зокрема для логарифмічних методів підсумовування подвійних числових рядів і подвійних інтегралів. Також досліджено лінійні методи підсумовування рядів, рівносильних збіжності. Встановлено ряд теорем мерсерового і тауберогового типів для деяких класів методів підсумовування.

Наприкінці 20-го століття професори кафедри математичного аналізу Я. А. Ройтберг та З. Г. Шефтель започаткували наукову математичну школу, витоки якої беруть початок від кінця 50-х – початку 60-х років 20-го століття, коли під керівництвом фахівця Інституту математики НАН України Ю. М. Березанського вони почали спільно досліджувати граничні задачі для еліптичних рівнянь. Працюючи на посаді завідувача кафедри математичного аналізу, Я. А. Ройтберг значну увагу приділяв підготовці наукових кадрів. Тривалий час спільно із Ю. М. Березанським він плідно керував науковою роботою аспірантів та пошукачів Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького (тогочасна назва), Інституту математики Національної академії наук України, які після закінчення аспірантури успішно захищали дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук. Серед них були Ю. В. Костарчук, І. П. Коваленко, В. А. Сердюк.

Також Я. А. Ройтберг був керівником наукових досліджень на кафедрі математичного аналізу та аспірантури, яку було відкрито в університеті у 1992 році. Тут він безпосередньо підготував двох кандидатів фізико-математичних наук – А. В. Склярця та В. М. Лося.

**Розбудова кафедр математичних дисциплін
НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(за період 1929-2017 рр.)**

Основною темою досліджень були крайові задачі для диференціальних рівнянь з частинними похідними у просторах узагальнених функцій.

Наукова школа професора Я. А. Ройтберга стала єдиною науковою математичною школою за всю історію фізико-математичного факультету та відомою і визнаною не тільки в Чернігові, Україні, а й у США, Ізраїлі, Німеччині, Франції, Італії тощо. Історія її становлення та функціонування до цього часу досконало не досліджена.

Починаючи із 2008 року на факультеті відбувається значне зменшення математичних кафедр. У вересні 2008 року шляхом об'єднання кафедри алгебри і геометрії та кафедри математичного аналізу створено кафедру вищої і прикладної математики (завідувач В. І. Коваленко). Шляхом об'єднання кафедри педагогіки, психології та методики викладання математики і кафедри педагогіки, психології та методики викладання фізики створено кафедру педагогіки, психології та методики викладання фізики й математики (завідувач В. Ф. Савченко) [9].

1 вересня 2015 року внаслідок реорганізації кафедри вищої та прикладної математики та кафедри педагогіки, психології та методики викладання фізики й математики створено кафедру вищої математики та методик навчання фізико-математичних дисциплін (завідувач В. Ф. Савченко) [13].

Сьогодні фізико-математичний факультет переживає новий етап своєї історії. З 2017-2018 навчального року він функціонує як відділення у складі природничо-математичного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [14]. На факультеті здійснюють підготовку бакалаврів та магістрів за різними напрямками. У зв'язку із зміною статусу університету з'явилися нові спеціальності класичного спрямування: 111 Математика, 104 Фізика та астрономія, 122 Комп'ютерні науки.

Нині у його складі немає жодної виключно математичної кафедри, а викладачів математичних дисциплін об'єднує кафедра математики та економіки. Вона утворена шляхом реорганізації кафедри вищої математики та методик навчання фізико-математичних дисциплін і кафедри соціально-економічних дисциплін [14]. Зараз на кафедрі працює колектив досвідчених фахівців, здатних на високому рівні здійснювати навчально-методичну і наукову роботу та розв'язувати актуальні проблеми підготовки висококваліфікованих компетентних здобувачів вищої освіти.

Висновки. На основі аналізу архівних документів встановлено, що у другій половині двадцятого століття кафедри математичних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка були осередком розбудови математичної освіти в Україні, мали значний вплив на становлення наукової математичної думки. Історико-методичні дослідження творчого доробку науковців-новаторів мають важливе значення як у контексті узагальнення та популяризації досягнень математичної та методичної науки, так і стимулювання сучасних науковців, педагогів, студентів до участі у науково-методичних розвідках, що стосуються актуальних питань розбудови системи національної освіти.

References

1. Архів Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Особова справа Карханіна О. І. Arkhiv Nizhynskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Osobova sprava Karkhanina O. I. [Archive Nizhyn State Mykola Gogol University. Personal file of Karhanin A. I.]
2. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Книга наказів №1-210 (почато 04.01.1949, закінчено 03.12.1949). Ф. Р-608. Арк. 185. Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. Knyha nakaziv №1-210 (pochato 04.01.1949, zakincheno 03.12.1949) [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. The mandate book 1-210 (started 04.01.1949 finished 03.12.1949). F. R-608. P. 185.
3. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Книга наказів Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка №1-481 за 1960 рік. Ф. Р-608. Арк. 493-498. Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. Knyha nakaziv Chernihivskoho pedahohichnoho instytutu imeni T.H. Shevchenka 1-481 za 1960 rik [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University. The mandate book of Chernihiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University], 1-481 for 1960. F. R-608., pp. 493-498.
4. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Ф. Р-608. Оп. 1. Спр. 321. Арк. 214. Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. F. R-608. Op.1. Spr. 321. P. 214.
5. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Ф. Р-608. Оп. 1. Спр. 716. Арк. 5-6. Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. F. R-608. Op.1. Spr. 716. pp. 5-6.

6. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Ф. Р-608. Оп. 1-О. Спр. 379. Арк. 229-230.
Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. F. R-608. Op. 1-O. Spr. 379. pp. 229-230.
7. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Особова справа Мурача Михайла Максимовича. Ф. Р-608.
Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Osobova sprava Muracha Mykhaila Maksymovycha. [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University. Personal file of Muraca Mikhail Maksimovich]. F. R-608.
8. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Ф. Р-608. Оп.1-Л. Спр. 987. Арк. 132-133.
Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. F. R-608. Op. 1-L. Spr. 987. pp. 132-133.
9. Архів Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Ф. Р-608. Оп. 1-К. Спр. 1485. Арк. 277-282.
Arkhiv Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka [Archive of Chernihiv National T. G. Shevchenko Pedagogical University]. F. R-608. Op.1-K. Spr. 1485. pp. 277-282.
10. Боровик А.М., Боровик М.А. Історія Чернігівського національного педагогічного університету в біографіях його керівників: монографія. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2016. 416 с.
Vorovyk A.M., & Vorovyk M.A. (2016). Istorii Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu v biohrafiiakh yoho kerivnykiv: monohrafiia [The history of Chernihiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University in the leaders' biographies: monograph]. Kyiv: SPD Chalchynska N.V.
11. Державний архів Чернігівської області. Ф. Р-608. Оп. 1. Спр. 414. Арк. 13. Derzhavnyi arkhiv Chernihivskoi oblasti [The state archive of Chernihiv region]. F. R-608. Op. 1. Spr. 414. P. 13.
12. Мурач О.О. Професор Яків Ройтберг – засновник наукової математичної школи у Чернігові. *Єврейські вісті*. 2015. №11(572) (листопад). С. 12-13.
Murach O.O. (2015). Profesor Yakiv Roitberh – zasnovnyk naukovoi matematychnoi shkoly u Chernihovi [Professor Yakov Roitberg is a founder of a scientific and mathematics school in Chernihiv]. *Evreyski visti – The Jewish journal*, 11(572), 12-13.
13. Наказ ректора Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка Про реорганізацію кафедр фізико-математичного факультету: від 31.08.2015 №284-вк/І.
Nakaz rektora Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka Pro reorhanizatsiiu kafedr fizyko-matematychnoho fakultetu: vid 31.08.2015 №284-vk/I.5 [The Chancellor's mandate of Chernigiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University about the chairs' reorganization of the Chemistry and Mathematics Department from 31.08.2015 No 284-vk/ I].
14. Наказ ректора Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка Про перейменування хіміко-біологічного в природничо-математичний факультет та реорганізацію фізико-математичного факультету: від 31.08.2017 №293-вк/І.
Nakaz rektora Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka Pro pereimenuvannia khimiko-biolohichnoho v pryrodnycho-matematychnyi fakultet ta reorhanizatsiiu fizyko-matematychnoho fakultetu: vid 31.08.2017 №293-vk/I. [The Chancellor's mandate of Chernigiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University about renaming of the Chemistry and Biology Department in the Natural and Mathematics Department and reorganization of the Physics and Mathematics Department from 31.08.2017 No 293-vk/ I].
15. Філон Л. Г., Ященко О. М. Маловідомі сторінки історії фізико-математичного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (1916-1941). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів, 2017. №146. С. 103-107.
Filon L. H., Yashchenko O. M. (2017). Malovidomi storinky istorii fizyko-matematychnoho fakultetu Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka (1916-1941) [Recondite history pages of the Physics and Mathematics Department of Chernigiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University (1916-1941)]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. – Bulletin of Chernihiv National T.G. Shevchenko Pedagogical University*. Chernigiv 146, 103-107.

Nak M.

ORCID 0000-0003-3775-8141

*Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Mathematics and Economics,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: marisha.net@i.ua*

Filon L.

ORCID 0000-0002-0296-4917

*Ph.D. in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Mathematics and Economics,
Head of the Department of Mathematics and Economics,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: lidiafilon@ukr.net*

Bohdan S.

ORCID 0000-0002-0253-3420

*Teacher of computer science, Lyceum 15 of Chernihiv
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: serhii.bohdan@gmail.com*

HISTORICAL ESTABLISHMENT AND SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL HERITAGE OF THE MATHEMATIC DISCIPLINES' CHAIRS OF THE T.H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIGIV COLEHIUM»

This article is devoted to the issue of the scientific-pedagogical heritage which was made by the Mathematical Disciplines' teachers of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» in the context of a historical development of the mathematical chairs.

***Article's purpose** is dedicated to show the main stages in the formation and development of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» mathematical departments and to analyze the scientific achievements of their teachers in the second half of the twentieth century.*

***Methodology.** The following methods were used for achieving the articles aim: studying, analysis and generalization of archives.*

***Scientific novelty.** On the basis of the archives' studing and analysis were set and described: the chairs' stages of the mathematical disciplines and was made the chronological systematization of their evolution during all historical period of the university. The working staff, organization of the educational process and scientific work were also described. The scientific-pedagogical heritage of the chairs' heads and teachers was also taken into consideration and analyzed. The scheme of the mathematical chairs' development was also built from 1916 to 2019.*

A particular attention was given to the historical establishment of the scientific-mathematical school and the study of the founders and followers' scientific-pedagogical work.

***Conclusions.** Due to the archives' analysis was set that in the second half of the twentieth century the Mathematical Disciplines' chairs of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium» were the developing center of the mathematical education in Ukraine which had a significant influence on the formation of a scientific mathematical thought. Historical and methodological studies of the scientists-innovators' creative heritage are important both in the context of generalizing and popularizing the achievements of mathematical and methodological science, as well as stimulating modern scientists, educators, students to participate in scientific-methodological explorations, which are relevant to the issues of development the national education system.*

***Key words:** scientific and pedagogical heritage, stages of chairs formation, scientific mathematical school.*

Стаття надійшла до редакції: 03.02.2020

Рецензент: Ю. Горошко – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інформатики і обчислювальної техніки Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка